

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.76>

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЧАСУ

Серпак О.В.,
студент 1-го курсу магістратури
факультету юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0009-0347-3974

Серпак О.В. Заочний розгляд справи: теоретико-прикладні проблеми кризь призму часу.

Наукова стаття присвячена аналізу інституту заочного розгляду справи у цивільному судочинстві України.

У роботі звертається увага на питання історичного розвитку процедури заочного розгляду у законодавстві нашої держави за різних епох.

Ключовими визначено проблеми, які стосуються функціонування згаданого інституту і які мають як науково-теоретичний, так і практичний характер. Зокрема, автором було проаналізовано правові акти Комітету Міністрів Ради Європи, позиції вчених-правників, практику українських судів та Європейського суду з прав людини, а також положення Цивільного процесуального кодексу України 2004 р. як до його оновлення у 2017 р., так і після цього. За результатами проведеного дослідження автор виокремив низку проблем і запропонував їх вирішення. Також у ході написання роботи було:

- надано коментар щодо нових умов проведення заочного розгляду справи;
- висловлено власне бачення щодо деяких питань, які ставали предметом аналізу у наукових дослідженнях;
- здійснено порівняльно-правове дослідження шляхом:

1) аналізу положень Цивільного процесуального кодексу Азербайджанської Республіки, якими врегульовано процедуру заочного провадження;

2) вивчення релевантного законодавства Республіки Казахстан, а також позицій казахських правників щодо функціонування інституту заочного провадження;

- запропоновано вирішення суто філологічних питань, пов'язаних із досліджуваним інститутом;
- звернено увагу на проблему узгодженості скасування заочного рішення із принципом остаточності і незмінності судового рішення (лат. *res judicata pro veritate habetur*).

Для підвищення рівня ефективності сприйняття інформації наукова стаття містить такі інфографічні об'єкти, як таблицю («Порівняння умов проведення заочного розгляду справи») та схему («Алгоритм перегляду, скасування та оскарження заочного рішення»).

Загалом, робота покликана сприяти детальному вивченню процедури заочного розгляду справи у цивільному процесі України, а також вирішенню проблемних питань правозастосування, та стане у пригоді вченим-правникам, юристам-практикам і здобувачам вищої юридичної освіти.

Ключові слова: цивільне процесуальне право, цивільне процесуальне законодавство, заочний розгляд справи.

Serpak O.V. Default proceedings: theoretical and practical problems through the prism of time.

This scientific article is devoted to the analysis of the institution of default proceedings in civil proceedings in Ukraine.

The work draws attention to the historical development of default proceedings in the legislation of our state during different eras.

The key issues identified relate to the functioning of the aforementioned institution and are both scientific-theoretical and practical in nature. In particular, the author analysed the legal acts of the

Committee of Ministers of the Council of Europe, the positions of legal scholars, the practice of Ukrainian courts and the European Court of Human Rights, as well as the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine of 2004, both before and after its update in 2017. Based on the results of the study, the author identified a number of problems and proposed solutions to them. Also, during the writing of the work:

- comments were provided on the new conditions for conducting default proceedings;
- personal views were expressed on some issues that were the subject of analysis in scientific research;
- a comparative legal study was carried out by:

1) analysing the provisions of the Civil Procedure Code of the Republic of Azerbaijan, which regulate the procedure for default proceedings;

2) studying the relevant legislation of the Republic of Kazakhstan, as well as the positions of Kazakh lawyers on the functioning of the institution of default proceedings;

- proposing solutions to purely philological issues related to the institution under study;
- drawing attention to the problem of the consistency of the annulment of a default judgment with the principle of finality and immutability of a court decision (Latin: *res judicata pro veritate habetur*).

To improve the effectiveness of information perception, the scientific article contains such infographic objects as a table ('Comparison of conditions for conducting default proceedings') and a diagram ('Algorithm for reviewing, cancelling and appealing an default proceedings decision').

To improve the effectiveness of information perception, the scientific article contains such infographic objects as a table ('Comparison of conditions for conducting default proceedings') and a diagram ('Algorithm for reviewing, cancelling and appealing an default proceedings decision').

In general, the work is intended to contribute to a detailed study of the procedure for default proceedings in civil proceedings in Ukraine, as well as to the resolution of problematic issues of law enforcement, and will be useful to legal scholars, practising lawyers and students of higher legal education.

Key words: civil procedural law, civil procedural legislation, default proceedings.

Постановка проблеми. Витоки інституту заочного розгляду справи сягають давнини. В своїх роботах К. В. Погорелова та Г. В. Татаренко зазначають: «Він був відомий ще римському праву. В історії національного цивільного процесу перше згадування про наслідки відсутності сторони при розгляді справи містила у собі “Руська правда”, згодом подібне згадування містила й Псковська судна грамота (XV–XVI ст.)» [1, с. 163]. При цьому у юридичній науковій літературі існує думка, згідно з якою: «для української національної системи права інститут заочного розгляду справ є достатньо новим» [1, с. 167]. Використання історичного методу наукового дослідження дає підстави стверджувати, що питання заочного розгляду справи регламентувалися Цивільно-процесуальним кодексом Української СРР 1924 р. (далі – ЦПК УСРР 1924 р.). Зокрема, ст. 98 ЦПК УСРР 1924 р. було передбачено, що: «нез’явлення сторін, про яких судові відомо, що їм повістку було вручено, не становить перешкод для розгляду та розв’язання справи. Суд вправі був вдатися до позавісного присуду» [2, с. 671]. Однак необхідно констатувати, що наступний цивільний процесуальний закон радянської України – Цивільний процесуальний кодекс Української РСР 1963 р. – не містив положень, які б регулювали порядок заочного розгляду справи. Отже, досліджуваний інститут було відновлено лише із прийняттям Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV (далі – ЦПК України) та збережено, незважаючи на суттєві зміни релевантного законодавства у 2017 р. При цьому у колах учених-процесуалістів досі тривають дискусії щодо місця заочного розгляду справи у цивільному судочинстві України.

Метою дослідження є характеристика процедури заочного розгляду справи та виділення проблем, які були виявлені нами шляхом опрацювання відповідних науково-теоретичних позицій правників і аналізу емпіричної бази, а також надання авторських пропозицій щодо їх вирішення.

Стан опрацювання проблематики. Питання, пов’язані із заочним розглядом справи, порушувалися у роботах таких дослідників, як, зокрема, К.В. Погорелова, Г.В. Татаренко, Л.О. Андрієвська, А.В. Крупіцька, Д.О. Скляр та деяких інших.

Виклад основного матеріалу. Сутність заочного розгляду справи. Заочне рішення. Комплексне дослідження міжнародних актів м’якого права (англ. *soft law*) доводить те, що заочний розгляд справи є прогресивною процедурою цивільного судочинства на сучасному етапі його розвитку. Відповідно до п. 9 Рекомендації № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя, ухваленій Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 р.: «Слід розробити заходи відносно неопротестованих або незаперечних позовних вимог, задля винесення остаточного рішення швидко, без непотрібних формальностей, особистої явки в суд чи зайвих витрат» [3]. Згідно з п. 2 принципу 2 Додатку до Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо

принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 р.: «Коли в ході судового провадження сторона поводить себе недобросовісно і явно зловживає процедурою з очевидною метою затягти провадження, суд має бути наділений повноваженнями ... невідкладно винести рішення по суті справи ...» [4].

Аналіз положень ЦПК України дозволяє дійти висновку про те, що: «заочний розгляд справи не є окремим видом провадження, а є специфічною процедурою у рамках позовного провадження (як загального так і спрощеного)» [5, с. 199]. Це підтверджується:

– архітектонікою ЦПК України. Так, глава 11 «Заочний розгляд справи» розміщена у розділі III «Позовне провадження». Водночас, детальна регламентація цього інституту здійснена після викладення приписів, регулюючих правила загального та спрощеного позовного провадження;

– положеннями ч. 2 ст. 281 ЦПК України: «Розгляд справи і ухвалення рішення проводяться за правилами загального чи спрощеного позовного провадження з особливостями, встановленими цією главою» [6].

Переходячи безпосередньо до положень ЦПК України, якими встановлено порядок проведення заочного розгляду справи, необхідно зазначити, що згідно з ч. 1 ст. 280 ЦПК України: «Суд може ухвалити заочне рішення на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов: 1) відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання; 2) відповідач не з'явився в судове засідання без поважних причин або без повідомлення причин; 3) відповідач не подав відзив; 4) позивач не заперечує проти такого вирішення справи» [6]. Зі змісту наведеного припису випливає, що для проведення заочного розгляду потрібна наявність одразу всіх чотирьох умов.

Варто відзначити, що у порівнянні із положеннями ЦПК України про заочний розгляд справи, які існували до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, нова регламентація досліджуваної процедури видається більш виваженою (див. *Таблицю 1*).

Таблиця 1

Порівняння умов проведення заочного розгляду справи	
<i>ЦПК України у редакції до 15 грудня 2017 р. (ч. 1 ст. 224)</i>	<i>ЦПК України у редакції з 15 грудня 2017 р. (ч. 1 ст. 280)</i>
«[Відповідач] належним чином повідомлений» [7]	«Відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання» [6]
«Неявка в судове засідання відповідача ... від якого не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності або якщо повідомлені ним причини неявки визнані неповажними» [7]	«Відповідач не з'явився в судове засідання без поважних причин або без повідомлення причин» [6]
—	«Відповідач не подав відзив» [6]
«Позивач не заперечує проти такого вирішення справи» [7]	«Позивач не заперечує проти такого вирішення справи» [6]

При цьому у судовій практиці, а також у юридичній науковій літературі досі залишається невизначеність із певних питань. Так, лист Верховного Суду України від 1 травня 2007 р. був виданий з метою узагальнення практики ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних спра-

вах. Згідно з положеннями цього листа: «Необхідною умовою для заочного провадження є неявка відповідача в судове засідання. Неявкою відповідача є його фактична відсутність у залі судового засідання при розгляді справи по суті. При цьому необхідно враховувати, що неявкою відповідача є його особиста відсутність, а також відсутність його представника ... *Вбачається правильним, що неявка відповідача в судове засідання після оголошеної перерви, зупинення провадження у справі та поновлення її слухання не дає підстав для ухвалення заочного рішення* (курсив наш. – О.С.), оскільки відповідач брав участь у попередніх засіданнях, йому роз'яснювали його права та обов'язки, він висловлював свою думку і ставлення до позовних вимог» [8]. Водночас абз. 1 п. 30 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12 червня 2009 р. № 2 містить наступне положення: «Заочний розгляд судом цивільної справи ... допускається лише у тому разі, коли відповідач або всі відповідачі у справі, якщо їх було кілька, повідомлені належним чином про час і місце судового розгляду, не з'явилися в судове засідання при відсутності в ньому їх представників ... *або такі особи залишили залу судового засідання до його закінчення* (курсив наш. – О.С.)» [9]. На нашу думку, процедура заочного розгляду справи повинна застосовуватися виключно у випадку пасивності відповідача. Ситуація, за якої відповідач або його представник через певні обставини залишили залу судового засідання передчасно, все ж передбачає, що вони були присутні під час розгляду справи по суті, а тому проявили процесуальну активність.

Очевидною новелою серед умов проведення заочного розгляду справи є неподання відпові-дачем відзиву. Незважаючи на те, що деякі науковці відстоюють позицію, згідно з якою подання відзиву є обов'язком, а не правом відповідача (див.: [10, с. 390]), ми, спираючись на відсутність відповідних імперативних положень ЦПК України, виходимо з того, що подання відзиву є бажаною, але не обов'язковою дією. Тому, на перший погляд, може виникнути запитання, чи доцільно застосовувати по відношенню до відповідача таку процедуру, як заочний розгляд справи, якщо він, зокрема, вирішив не реалізовувати своє право. Вважаємо, що законодавець, увівши цю умову, прагнув не поставити відповідача у більш тісні рамки, а навпаки – зменшити кількість випадків, за яких досліджуваний інститут реалізовувався б на практиці, адже неподання відзиву, а також відповідність всім іншим умовам заочного розгляду, свідчить про абсолютну пасивність відпові-дача у процесі, що, безумовно, не може залишатися поза увагою суду.

Окрім того, у наукових колах існує позиція, згідно з якою: «Можна виділити ще одну умо-ву, яка прямо не встановлена ч. 1 ст. 280 ЦПК, але є необхідною для прийняття рішення про проведення заочного розгляду – відсутність клопотання відповідача про розгляд справи за його відсутності. Ця умова передбачена ст. ст. 211, 223 ЦПК» [11, с. 508]. На нашу думку, така умова повністю охоплюється положеннями п. 2 ч. 1 ст. 280 ЦПК України щодо того, що відповідач не з'явився в судове засідання без повідомлення причин, адже клопотання відповідача про розгляд справи за його відсутності, як правило, містить причини неможливості його прибуття до суду.

Потрібно відмітити, що ч. 2 ст. 280 ЦПК України конкретизовано умову проведення заочного розгляду справи, передбачену п. 2 ч. 1 ст. 280 ЦПК України, за наявності процесуальної співуча-сті. Так, «у разі участі у справі кількох відповідачів заочний розгляд справи можливий у випадку неявки в судове засідання всіх відповідачів» [6]. Слід зауважити, що участь у справі кількох по-зивачів та/або відповідачів тягне за собою необхідність виконання всіх інших умов проведення заочного розгляду, встановлених ч. 1 ст. 280 ЦПК України, щодо кожного з них.

У науковій літературі зустрічається позиція, відповідно до якої «*особливістю заочного розгля-ду справи* (курсив наш. – О. С.)» [12, с. 134] є те, що: «*при заочному розгляді справи позивач об-межений у праві змінити предмет або підставу позову, збільшити розмір позовних вимог* (курсив наш. – О. С.), бо використання таких прав тягне порушення прав відповідача, тому у разі зміни позивачем предмета або підстави позову, зміни розміру позовних вимог суд відкладає судовий розгляд для повідомлення про це відповідача (ч. 3 ст. 280 ЦПК)» [12, с. 134]. На наш погляд, ана-ліз положень законодавства дає підстави поставити під сумнів це твердження. Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 49 ЦПК України: «Крім прав та обов'язків, визначених у статті 43 цього Кодексу: позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позов-ного провадження» [6]. Відповідно до ч. 3 ст. 49 ЦПК України: «До закінчення підготовчого засі-дання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви. У справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, зміна предмета або

підстав позову допускається не пізніше ніж за п'ять днів до початку першого судового засідання у справі» [6]. Зі змісту цих приписів випливає, що збільшення або зменшення розміру позовних вимог, зміна предмета або підстав позову, а, отже, і повідомлення про це відповідача – відбуваються до постановлення судом ухвали про заочний розгляд справи. Під час заочного розгляду справи позивач не має таких процесуальних прав. Зважаючи на наведену аргументацію, у цій ситуації стверджувати про «особливість заочного розгляду справи» – неможливо.

Досліджуючи питання, пов'язані із заочним розглядом справи, доцільним є звернення і до зарубіжного досвіду. Аналіз законодавства держав на пострадянському просторі доводить – інститут заочного розгляду справи існує не тільки в Україні. Наприклад, згідно зі ст. 238.1. Цивільного процесуального кодексу Азербайджанської Республіки, затвердженого Законом Азербайджанської Республіки від 28 грудня 1999 р. № 780-IQ: «У разі неявки до судового засідання відповідача, належним чином повідомленого про час і місце судового засідання, та неповідомлення ним про причини неявки, у справі може бути винесено заочне рішення, якщо позивач проти цього не заперечує» [13]. Водночас, варто звернути увагу і на законодавство Республіки Казахстан. Так, у Цивільному процесуальному кодексі Республіки Казахстан від 31 жовтня 2015 р. № 377-V [14] було передбачено главу 21 «Заочне провадження і заочне рішення». Однак, відповідно до пп. 18 п. 2 ст. 1 Закону Республіки Казахстан «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів Республіки Казахстан з питань вдосконалення цивільного процесуального законодавства та розвитку інститутів позасудового та досудового врегулювання спорів» від 20 грудня 2021 р. № 84-VII [15] зазначену главу було виключено. За оцінкою казахських юристів: «Раніше багато хто користувався правилами заочного провадження для затягування процесу (курсив наш. – О. С.), зараз із його скасуванням така можливість втратилася» [16].

Прагнучи до комплексного дослідження явища заочного розгляду справи, вважаємо за потрібне звернути увагу не тільки на юридичні, а й на філологічні аспекти цього питання. Згідно з Академічним тлумачним словником української мови: «Заочний – той, який відбувається за відсутності особи, якої що-небудь стосується» [17]. Зрозуміло, що по відношенню до відповідача, відсутнього у судовому засіданні, розгляд справи є заочним. Однак, чи можна це стверджувати по відношенню до позивача, який у засіданні присутній і якого розгляд справи, безумовно, стосується? Отже, з філологічної точки зору, під словосполученням «заочний розгляд справи» розуміється розгляд справи, що проводиться за відсутності учасників судового процесу. Проте, згідно з ч. 5 ст. 279 ЦПК України такий розгляд має назву «без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами» [6]. На нашу думку, варто замислитися над більш точною назвою для досліджуваної процедури (наприклад, «розгляд справи за процесуальної пасивності відповідача»).

За наслідками заочного розгляду справи суд ухвалює заочне рішення. За формою і змістом заочне рішення повинно відповідати вимогам, встановленим статтями 263 і 265 ЦПК України, і, крім цього, у ньому має бути зазначено строк і порядок подання заяви про його перегляд. Відповідачам, які не з'явилися в судові засідання, направляється копія заочного рішення в порядку, передбаченому статтею 272 ЦПК України (див. статті 282, 283 ЦПК України) [6].

Перегляд, скасування та оскарження заочного рішення. Законодавець надає право відповідачу, у справі якого було постановлено заочне рішення, подати заяву про його перегляд. Згідно з ч. 2 ст. 284 ЦПК України: «Заяву про перегляд заочного рішення може бути подано протягом тридцяти днів з дня його проголошення» [6]. При цьому така заява подається до суду, який ухвалив заочне рішення. Вимоги до форми і змісту заяви про перегляд заочного рішення встановлені ст. 285 ЦПК України. Алгоритм перегляду, скасування та оскарження заочного рішення подано нами у вигляді інфографіки для належного сприйняття (див. *Схему 1*).

Схема 1

«Щодо права відповідача оскаржувати заочне рішення в апеляційному порядку, то слід зазначити, що в деяких країнах взагалі існує заборона оскаржувати заочне рішення в апеляційному порядку. Поряд з цим є інші підходи – оскарження в апеляційному порядку відповідачем (пасивною стороною) взагалі можливе після використання спеціального порядку перегляду заочного рішення. Перший підхід використовується, як правило, в англосаксонській системі права, якій притаманна модель заочного рішення, що ухвалюється в самостійному заочному провадженні за формальної оцінки наявних доказів у справі, тобто у спрощеній процедурі цивільного. Другий – використовується, як правило, у континентальній системі права. Процедура ухвалення заочного рішення в такому випадку не є спрощеною, оскільки суд здійснює неформальну оцінку наявних доказів у справі за загальними правилами судового розгляду, як і при ухваленні звичайного рішення, що за своїми властивостями може бути об'єктом апеляційного оскарження» [2, с. 685–686].

З аналізу чинного законодавства України випливає, що для нашої держави характерним є саме другий підхід. Однак, тут ми б хотіли звернути увагу на проблему узгодженості скасування заочного рішення із принципом остаточності і незмінності судового рішення (лат. *res judicata pro veritate habetur*).

Згідно з п. 46 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Устименко проти України» (заява № 32053/13) від 29 жовтня 2015 р.: «Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, яка передбачає дотримання принципу *res judicata*, тобто принципу остаточності рішення, згідно з яким жодна зі сторін не має права домагатися перегляду остаточного і обов'язкового рішення лише з метою повторного слухання справи і постановлення нового рішення. Відхід від цього принципу можливий лише тоді, коли він зумовлений особливими і непереборними обставинами (курсив наш. – О.С.)» [18].

Відповідно до частин 2 та 3 ст. 83 ЦПК України: «Позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази разом з поданням позовної заяви. Відповідач, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази разом з поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи» [6]. Водночас, згідно з ч. 7 ст. 285 ЦПК України: «До заяви про перегляд заочного рішення додаються докази, на які посилається заявник» [6]. При цьому з дослідження приписів ч. 1 ст. 288 ЦПК України випливає, що для скасування заочного рішення потрібно, зокрема, щоб докази, на які посилається відповідач, мали істотне значення для правильного вирішення справи. Отже, виникає ситуація, за якої відповідач подає до суду докази на стадії розгляду справи по суті, що ставить його у більш вигідне становище порівняно з позивачем, який *de jure* вже не може подати додаткових доказів. Однак, припускаємо, що на практиці суд надаватиме позивачу додатковий строк для подання доказів, посилаючись на положення ч. 5 ст. 83 ЦПК України: «У випадку визнання поважними причин неподання учасником справи доказів у встановлений законом строк суд може встановити додатковий строк для подання вказаних доказів» [6].

Ключова проблема полягає у тому, що згідно з ч. 2 ст. 287 ЦПК України: «Головуючий відкриває судові засідання і з'ясовує, хто з учасників справи з'явився, встановлює їх особу, перевіряє повноваження представників, після чого повідомляє зміст заяви і з'ясовує думку сторін та інших учасників справи щодо вимог про перегляд заочного рішення» [6], а за наслідками розгляду заяви про перегляд заочного рішення суд може своєю ухвалою, зокрема, «скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду за правилами загального чи спрощеного позовного провадження» (п. 2 ч. 3 ст. 287 ЦПК України) [6]. Виникає запитання про те, чи дотримується принцип *res judicata pro veritate habetur*, якщо суд, лише дізнавшись про наявність нових (навіть суттєвих) обставин справи, *спершу скасовує своє рішення*, а потім – призначає справу до нового розгляду. На нашу думку, такий порядок має профанаційний характер по відношенню до рішення, яке є актом судової влади. Вважаємо, що більш виваженим було б, наприклад, внесення змін до ЦПК України, згідно з якими суд після розгляду заяви про перегляд заочного рішення призначав би новий розгляд за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, а за його результатами міг би прийняти два рішення:

- скасувати заочне рішення у випадку, якщо він дійшов висновку про необхідність вирішення справи на користь іншої сторони;

- залишити заочне рішення, яким справу вирішено на користь певної сторони, без змін, але ухвалити додаткове рішення, в якому викласти позицію суду щодо нових доказів і аргументів сторін (при цьому правок повинна зазнати і ч. 1 ст. 270 ЦПК України щодо підстав ухвалення додаткового рішення суду).

Строки апеляційного оскарження починали б відраховуватися з моменту проголошення нового рішення у справі або постановлення додаткового рішення.

Висновки. Заочний розгляд справи – це процедура, яка функціонує у загальному та спрощеному позовному провадженні. З урахуванням судової практики України, позицій вчених-процесуалістів, а також зарубіжного досвіду, можна констатувати, що наразі наявні кардинально різні шляхи розвитку цього інституту: від його модифікації до припинення застосування. На нашу думку, доречнішим все ж є його модифікація та подальша апробація з метою визначення перспектив його функціонування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Погорелова К.В., Татаренко Г.В. Заочний розгляд справ у цивільному процесі України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 2 (36). С. 163–168. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/378/359>.

2. Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. В.В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
3. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_81_7_1981_05_14.pdf (дата звернення: 13.12.2025).
4. Додаток до Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи на 367 засіданні заступників міністрів 28 лютого 1984 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_84_5_1984_02_28.pdf (дата звернення: 13.12.2025).
5. Цивільний процес: навчальний посібник для підготовки до іспитів / М.В. Жушман, Т.А. Цувіна, О.І. Попов та ін. Харків : Право, 2024. 288 с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV (у редакції від 03.08.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20170803#Text> (дата звернення: 13.12.2025).
8. Практика ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах: лист Верховного Суду України від 1 травня 2007 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS07379> (дата звернення: 13.12.2025).
9. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 2. *Вісник Верховного Суду України*. 2009. № 8. Ст. 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09#Text>
10. Цивільний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М.М. Ясинка. Київ: Алерта, 2018. 604 с.
11. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України / за заг. ред. Н.Ю. Голубевої. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 840 с.
12. Цивільний процес : навчальний посібник для підготовки студентів 3-го та 4-го курсів бакалаврату літо 2022 року / уклад. К.В. Гусаров, М.В. Жушман, С.О. Кравцов та ін.; за заг. ред. проф. К.В. Гусарова. Харків: ТОВ «Оберіг», 2020. 229 с.
13. Гражданский процессуальный кодекс Азербайджанской Республики (утвержден Законом Азербайджанской Республики от 28 декабря 1999 г. № 780-IQ) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.04.2025 г.). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420065 (дата звернення: 13.12.2025).
14. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан от 31 октября 2015 г. № 377-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 20.11.2025 г.). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34329053 (дата звернення: 13.12.2025).
15. Закон Республики Казахстан от 20 декабря 2021 г. № 84-VII «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования гражданского процессуального законодательства и развития институтов внесудебного и досудебного урегулирования споров». URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39218292&pos=3;-108#pos=3;-108 (дата звернення: 13.12.2025).
16. Процесс пошёл. В Казахстане отменили заочное судопроизводство по гражданским делам. URL: <https://time.kz/articles/territory/2022/02/09/protsess-poshyol> (дата звернення: 13.12.2025).
17. Академічний тлумачний словник української мови (онлайн-версія). URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 13.12.2025).
18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Устименко проти України» (заява № 32053/13) від 29 жовтня 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 44. Ст. 102. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b27#Text